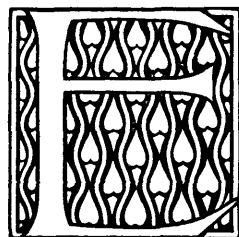

Helbing Ferenc eredeti rajza.

A SZENT HÁBORÚ.

erkilencszáztizennégy év november 12-én V. Mohamed Resad szultán a következő manifesztumot bocsátotta ki: »Hadseregemhez és flottámhoz! A nagyhatalmak között kitört háború következtében a zászlók alá hívtalak ben-

neteket, hogy szükség esetén a lesben álló ellenség ellen birodalmunk és hazánk jogait, létét megvédelmezhessem. Hiszen régi idők óta állandóan igazságtalanság volt osztályrészünk, állandóan váratlan megtámadások veszélyének voltunk kitéve. Mialatt mi fegyveres semlegességben éltünk, az orosz flotta kifutott a Fekete-tengerre, hogy a Boszporuszban aknákat helyezzen el a flottánknak tengeren gyakorlatozó egy részét megtámadta. Azt vártuk, hogy Oroszország flottájának ezen népjogellenes cselekedetét jóvá fogja tenni, ehelyett azonban nemcsak ő, hanem szövetségesei: Anglia és Franciaország is megszakították velünk a diplomáciai viszonyt s megbizottaikat visszahívták. Közvetlen ezután az orosz hadsereg átlépte keleti határunkat, az egyesült angol és francia flotta pedig a Dardanellákat, más angol hajók Akabát bombázták.

Ily alattomos támadások folytán kényszerítve voltunk arra, hogy a békét — mit mindenkor őszintén kívántunk — feladjuk s törvényes jogaink védelmére Németország és az osztrák-magyar monarchia oldalán fegyvert ragadjunk.

Három évszázadon át dolgozott ellenünk Oroszország. Fegyverrel, csellel és intrikákkal állandóan azon fáradozott, hogy nemzeti erőnk és nagyságunk emelésére megtett minden igyekezetünket megghiusítsa. Oroszország, Anglia és

Franciaország, melyek a muzulmánok millióit tartják leigázva, mindenkor ellenséges szemmel nézték szent kalifátusunkat, mely a világ muzulmánjait vallásban és érzésben egyesíti; ők voltak minden bajnak és reánk zúduló szerencsétlenségnek okai, megindítói.

A ma megkezdendő *szent háborúval* Allah segítségével véget vetünk minden ellenünk irányuló további támadásnak s megvédelmezzük kalifátusunk dicsőségét, országunk jogait. Az első csapások, mit Allah segítségével és a próféta támogatásával flottánk a Fekete-tengeren, bátor hadseregünk a Dardanelláknál, Akabánál és a kaukázusi határon mértek az ellenségre, megerősíti bennünk azt a meggyőződést, hogy a jogainkért vívott harcot siker fogja koronázni. Reményeink még szilárdabbak, ha azokra a hatalmas területekre és hadseregekre tekintünk, melyek szövetségeseink erejének súlya alatt görnyednek.

Hős katonák! Legyetek szilárdak és kitartók ebben a szent háborúban, melyet szent vallásunk és drága hazánk megtámadói ellen indítottunk! Mint oroszlánok vessétek magatokat az ellenségre, hiszen nemcsak a mi hazánk, hanem 300 millió muzulmán élete és sorsa függ a ti győzelmetektől! 300 millió ártatlan és elnyomott hívő imádkozik a mecsetekben és a kaabánál (a mohamedánok szent köve) a világok Urához a ti győzelmetekért, az ő jó kívánságaik és imáik kísérnek benneteket a harcra!

A világ összes muzulmánjait szent fetvával felhívtam a csatlakozásra.

Katonák, gyermekeim! Senkit a világ hadseregei közül nem hívtott szentebb kötelesség a harcra, mint titeket. Mutassátok meg,

hogy méltó utódai vagytok annak a dicsőséges ottomán hadseregnek, mely egykor az egész világot megremegtette. Ha megteszitek kötelességeket, akkor nem fogja senki merészlni, hogy jövőben Hedzsah szent földjét, mely az isteni kaabát és a próféta sírját takarja, megsértse, nyugalmát zavarja. Mutassátok meg az ellenségnek, hogy az ottomán hadsereg kész uralkodójáért a halállal dacolni, kész hazáját és fegyvereinek becsületét mindenáron megvédeni. Az igazság és jog a mi részünkön van, igazságtalan és jogtalan ellenfeleink eljárása. Éppen

ségével, a próféta kegyelmével és a császár buzgó imádsága folytán az ellenfelet meg fogja semmisíteni.

Az a hősiesség, mit tisztjeink és bajtársaink már eddig is szárazon és vizen tanusítottak, bizonyossá teszi az ellenség megsemmisítését. Egyetlen tiszt, egyetlen katona ne feledje el, hogy a csatatéren a legnagyobb áldozatokat kívánja. A csatatéren az nyer, aki bátran előremegy, aki nem törődve az ellenség srapeljeivel és golyózaporával rendületlenül kitart.

A történelem bizonyítja, hogy nincs több oly állhatatos, oly áldozatkész hadsereg, mint a török. Nem szabad elfelednünk, hogy felettünk a próféta és a szentek lelkei lebegnek, hogy dicső elődeink figyelemmel kísérik tetteinket. Ha be akarjátok bizonyítani, hogy elődeitek méltó utódai vagytok, ha nem akarjátok, hogy fiaitok majdan átokkal sujtsanak benneteket, akkor előre, kezdjük meg a munkát! 300 millió muzulmán és sok honfitársunk imádkozik győzelmünkért.

A halált senki el nem kerülheti. Mily boldog az, ki mint vértanu halhat meg a hitért, a hazáért! Előre! Dicsőség, név, vértanuság és paradicsom

A szent háborút elrendelő fetva kihirdetése Konstantinápolyban.

ezért kétséget sem szenvedhet, hogy a mindenható kegyelme, a próféta segítsége felénk fordul, hogy ellenségeinket megsemmisíthessük, magunkat megvédhessük. Érzem, hogy ebből a szent háborúból győzelmesen és hatalmasan fogunk kikerülni.

Ne feledjétek el, hogy fegyverbarátságban vagytok a világ két legjelentékenyebb, leghatalmasabb hadseregével!

Leendő vértanuink győzelmekről vigyének hírt dicső elődjeiknek, az élők kardja sujtsón rémesen!

A szultán kiáltványát Enver pasa, a török hadügyminiszter a következő proklamációval adta ki a hadseregnek:

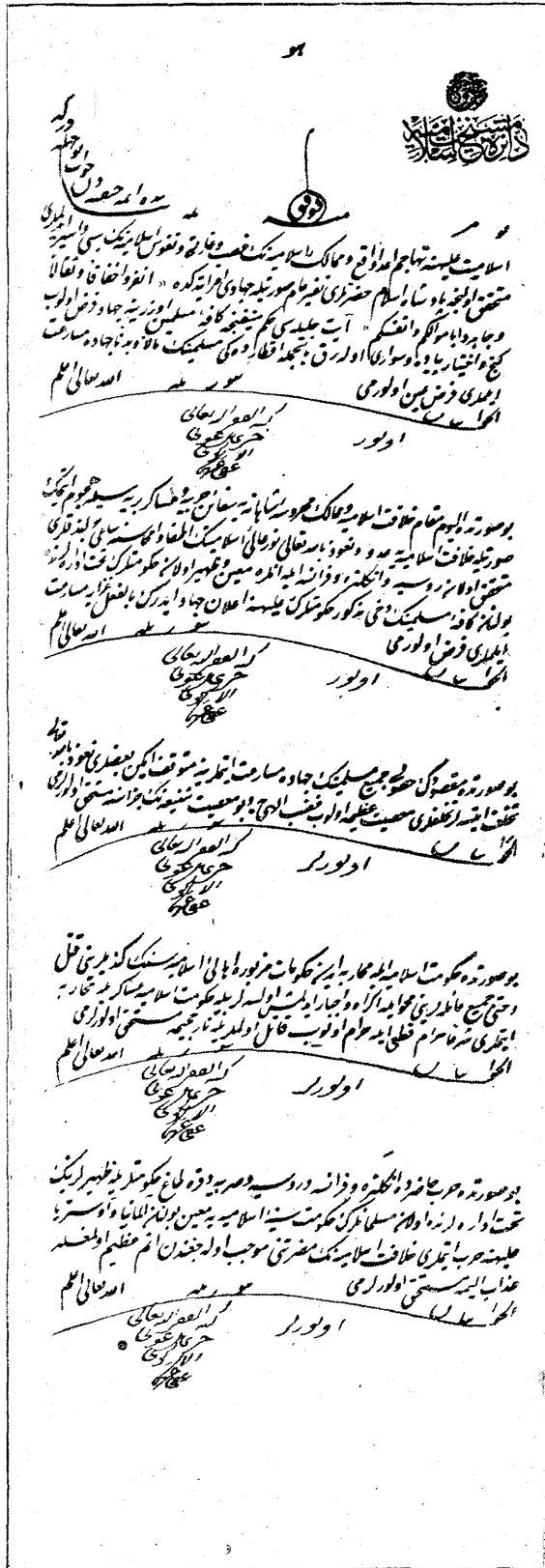
»Bajtársak! Közlöm veletek szeretett főparancsnokunknak, a kalifa Ő felségének, dicső urunknak irádéját. Hadseregünk Allah segít-

vannak előttünk, halál és gyalázat mögöttünk! Éljen a padisah!»

Úgy a szultán, mint Enver pasa kiáltványára csak úgy sugározzák az öntudatot, az erő érzetét. Legérdekesebb azonban mindkét proklamációban az a hang, mely a katonák előtt nem titkolja a háború borzalmait, hanem nyíltan rámutat a veszélyre, a halálra. Ez csak arra mutat, hogy a vezérek bíztak az ősi török éretnyekben, mely a harctéren való halált »vértanuságnak« nevezi s jutalmul paradicsomot vár. »Előttünk a vértanuság, mögöttünk a halál« — mondta Enver pasa. A közönséges halál és a harctéri halál között a török különbséget tesz, előbbitől fél, utóbbira vágyik. Ez egyik titka a török hősiesség magatartásának, a vallás befolyásának és semmilyen más hadseregnél fel nem található. Más nemzetek fiai csak a dicsőségért

küzdenek, a török katonai túlvilági boldogságáért is. Előbbi felfogást talán ideálisabbnak tekinthetjük, de a török »materialista« felfogást sem ócsárolhatjuk, hiszen évszázados vallás, buzgó hagyományok oltották lelkükbe ezt a nézetet...

A padisah kiáltványában elrendelt szent háborút 1914 november 14-én a templomokban ünnepélyesen és a vallási szertartások szigorú betartásával hirdették ki. Ugyanezen napon a népdühe lerombolta az úgynevezett »Galatariai emlékoszlopot«, melyet az oroszok emeltek annak emlékére, hogy 1878-ban San Stefanóig előnyomultak. Ez az emlék fennállása óta sértette a török nép önérzetét, s a rombolás nem vandalizmusnak, hanem a jogos felháborodás kitörésének tekinthető. De van egyéb jelentősége is ennek a látszólag jelentéktelen eseménynek. A természettől és vallástól egyaránt jámbor török nép a rombolást általában megvetendő cselekménynek, hitű muzulmánhoz nem illőnek tartja. Hogy a béketűrést a legszebb erénynek tartó török népet megszokott nyugalma most annyira elhagyta, az semmi másra nem vezethető vissza, mint arra a mélységes, évszázadok óta elfojtott gyűlöletre, mely az oroszok iránt a török lelkekben szunnyadt. Az indulatnak egyszer ki kellett törnie, s kitört abban a pillanatban, mikor a pártokra szakadt török most mint egy

A szent háborút hirdető fetva fényképe.

ember lázadt fel az alattomos ellenség ellen. A török egység megteremtését, a nemzeti öntudat felébredését, a háború népszerűségét jelentette ez a rombolási vágy. A nemtörődömség megszűnt, az évszázadok óta letargiában fekvő »beteg ember« felébredt, tette-készebben, életerősebben mint valaha. Az új korszak kezdődött az orosz emlék romjain.

A »Neue Freie Presse« konstantinápolyi tudósítója a történelmi jelentőségű eseményekről szóló jelentésében leírja a fetvahirdetés szertartását:

A tömeg a mecsetben lélekzetét visszafojtva figyel. A pap egymásután olvassa fel a fetva kérdéseit s a seik-ül-izlam feleleteit. És a seik-ül-izlam minden kérdésre igennel felelt...

»Ha az izlam ellen több ellenség összefog, ha az izlam országait fosztogatják, ha a muzulmán lakosságot lemészárolják és fogságba hurcolják s ha ebben az esetben az izlam padisahja a Korán szent tanítása szerint kihirdeti a szent háborút, kötelessége-e minden muzulmánnak, öregnek és fiatalnak, gyalogos- és lovaskatonának, minden izlam-országnak a háborúban résztvenni, vérért s vagyonát feláldozni a Dsiddahhoz (háború a hitért) csatlakozni? — Felelet: »igen«.

A második kérdés felolvasása előtt a tömegben izgatottság vesz erőt. Át akarja törni a rendőri kordont. Senki sem akar csak egyetlen szót

is elmulasztani a felolvasott szent igékből. »... Szent kötelesség-e, hogy azok a mohamedánok is, akik az ellenséges országokban s azok szövetségeseinek uralma alatt élnek, szintén kihirdessék a szent háborút s a harcban részt vegyenek?«

A tömeg feszülten várja a feleletet s a pap olvassa: »Igen«. Így megy ez pontról-pontra.

»Megérdemlik-e azok, akik a szent háborúhoz nem csatlakoznak — Allah mentesen meg ilyen árulóktól —, hogy Allah haragja örök büntetéssel sújtsa őket?« Felelet: »Megérdemlik.«

Majd tovább: »Ha az ellenséges államok kormányai mohamedán alattvalókat fenyegetésekkel akarják elijeszteni a szent háborúban való részvételtől, ha gyermekeik, asszonyaik megöletésével fenyegetőznek, halálos vétket követ-e el az a mohamedán, aki vallásának védelmét félelmében elmulasztja s sújtatik-e ezért a pokol összes kínjaival?« Rövid szünet, a pap mélyet lélekzik, azután a seik-ül-izlam nevében tovább beszél: »Igen, halálos vétket követ el s a pokol összes kínjaival sújtatik.«

Most jön az ötödik, az utolsó kérdés: »Mivel a magas kalifátus érdeke ellen való volna, ha Anglia, Franciaország, Oroszország és a velük szövetséges államok mohamedán alattvalói a kalifátussal szövetségben lévő Németország és Ausztria-Magyarország ellen küzdenének, bünt követ-e el az s a pokol kínjait fogja-e elszenvedni, aki szövetségeseink ellen küzd?« — »Igen.«

A néptömeg elcsendesül, imádkozik a török birodalom és a szövetséges Németország és Ausztria-Magyarország fegyvereinek dicsőségéért. Kiterjesztett kezeiket az ég felé kitérve imádkoznak s tompán morajlik az »Amin« a népsokaság felett.

A leírás két szempontból érdemel figyelmet, és pedig:

A szent háború eredeti, ősrégi formájában s a Korán tanításai szerint tulajdonképpen az izlám világ harca a keresztény világ ellen. Tel-

jesen jogosult csak akkor lehet, ha tisztán a *vallás* védelmére szolgál, ha a vallás kerül veszedelembe. S ekkor *minden mohamedán* harcolni köteles *minden keresztény* ellen; a muzulmánok nem egyes nemzetek ellen harcolnak, hanem hitük védelmében az összes keresztény államok ellen, tekintet nélkül a politikai viszonyokra.

A szentháborúban a Korán tanításai szerint nincs politika, nincs barát és ellenség, csak mohamedán és keresztény. Természetesen akkor, mikor Mohamed megalapította a szent vallást, ez az alapelv politikai célokat szolgált, hiszen akkor a mohamedánság minden más vallással harcban állott, egy különálló, zárt világ volt. Az idők azonban változtak. A mohamedánság egysége megbomlott, a muzulmánok szétszóródtak, külön államokat alkottak, külön államokhoz tartoztak. Sőt egyes mohamedán államok egymás ellen is harcoltak, még a Törökországgal oly szoros viszonyban lévő Egyiptom is többször fegyvert fogott a padisah ellen. A szétágazó politikai érdekek okozták, hogy a szent tanokat is alá kel-

II. Abbas Hilmi egyiptomi khedive.

lett rendelni a változó időknek, bele kellett vinni a vallásba is a politikát, a modern szellemet. Így történt, hogy a jelenlegi szent háborúban a szellem, a lényeg megváltozott. Nem az izlam harcolt a keresztények ellen, hanem Törökország politikai ellenségei ellen, keresztény államokkal szövetségben. A fetvának a szent háború kihirdetésekor ezt tekintetbe kellett venni, különbséget kellett tenni ellenséges és barátságos keresztények között. A vallási törvényekhez szigorúan ragaszkodó mohamedánok előtt azonban a Korán tanításainak ily megváltoztatása nem talált általános helyeslésre. A hithű muzulmán vallásából kifolyólag ellensége kell hogy legyen minden kereszténynek. Így történt, hogy a szent háború kihirdetése nem hozta meg a teljes sikert. A törökországi mohamedánok s mindazok előtt, kiknek az átformált »modern szent háború« egyszersmind a politikai céljait is fedte, a szent háború népszerű volt, lelkesedés-

sel csatlakoztak a kibontott zászló alá. Azok ellenben, kik Törökország háborújában nem látták egyszermind a mohamedán vallás veszedelmét is, nem tartották jogosultnak a csak a keresztények egy része ellen indított háborút.

A siita és szunnita vallás közti — már említett — különbség csak élesztette ezt a nézetet. Végeredmény volt, hogy az egész mohamedán világ feltámadása elmaradt, az ellenséges hadseregekben küzdő mohamedánok pedig hűek maradtak zászlójukhoz.

Igaz, hogy az ántánt mindent elkövetett, hogy a szent háború híre mohamedán katonáik előtt titokban maradjon, nem lehet azonban felteni mégsem, hogy a mai viszonyok mellett ez a leplezés teljesen sikerült. Az egész világ sajtóját bejárta a hír, azt teljesen elnyomni lehetetlen volt. Hiszen Egyiptom mohamedánjai okvetlenül értesültek a kalifa hívó szaváról s indiai csapatok közé is el ne jutott volna a szent háború híre.

A török kormány mindent megtett ugyanis a szent háború kihirdetésének terjesztésére.

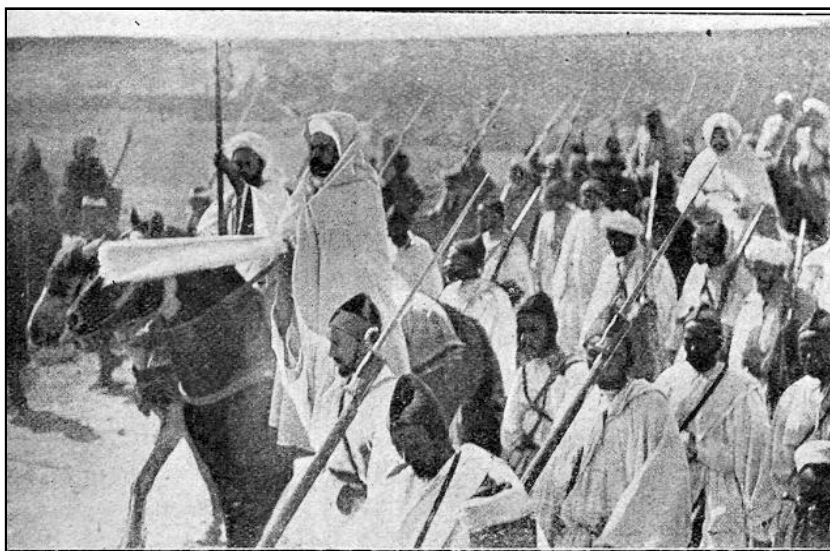
A szenussziak törzsfőnöke (a »Nagy szenüsszi«) kíséretével megérkezik Dzsarabubba (Egyiptom).

A Konstantinápolyban történt kihirdetéssel egyidejűleg a szultán sajátkezű aláírásával a császári kormány egy proklamációt bocsátott ki az egész muzulmán világhoz. A seik-ül-izlam, három elődje és 24 török főpap által ellenjegyzett proklamáció a következő záradékot viselte: »Megparancsolom, hogy jelen felhívás az összes muzulmán országokban terjesztessék.«

A proklamáció maga hosszabb irat, melynek tartalma lényegében a következő:

Oroszország, mely azon fáradozik, hogy a függetlenséget, minden nemzet legfőbb áldását, elnyomja, mely az egész emberiséget leigázni igyekszik s évszázadok óta az emberi jólét esküdt ellensége, mindmáig okozója volt mindazon szerencsétlenségnek és csapásnak, melyek a Keletet érték. A mostani háborúban az angolokkal és franciákkal szövetségben — kik maguk is a muzulmánok millióit tartják leigázva —, hogy önző céljait elérje s hogy a kalifátust, az izlam bástyáját és központját, megdönthesse.

A felbujtóknak ez a csoportja — a hármast — az utolsó évszázadban India, Közép-

Szenussziak, akik eddig Olaszország ellen harcoltak, átlépik az egyiptomi határt. A Berliner Illustr. Gesellschaft felvétele.

Ázsia és Afrika nagy részének muzulmán lakosságát leigázta, függetlenségüket, szabadságukat elrabolta. Ők az okai évszázadok óta annak, hogy Törökország legértékesebb területeit elvesztette. Ők okozták a Balkán-háborút, melynek következménye a muzulmánok százezreinek elvesztése, asszonyokon elkövetett erőszak, az izlam templomok megszenteltetésének elpusztítása volt. Ők okozták a mostani háborút, melynek legtüzeesebb csóváját a mohamedán lakosság szívébe vetették. Céljük a próféta szent mécsét kioltani.

A kiáltvány kifejti azután, hogy mindazok, kik az izlam vallás ellenségei, előbb-utóbb magukra vonják Allah haragját, s hogy a kalifa a szent Mekka és Medina őrzője, Allah segítségével fegyvert ragadott, hogy az izlamot, a szent helyeket, Jeruzsálemet, Konstantinápolyt, szóval mindazon helyeket, ahol a próféták, szentek és mártírok sírjai vannak, megvédelmezhesse s hogy a fetva szent parancsai szerint az összes muzulmánokat szent háborúra hívta fel.

A kalifátus minden 20—45 éves férfit fegyverbe szólított. A hadsereg és a flotta, az izlam hitoktatók, papok, szóval a haza minden fia a különböző hadszíntereken egyesítettetni fog, s az izlam minden hívője felszólíttatik a szent háborúhoz való csatlakozásra akár fegyverrel, akár pénzbeli segítséggel. Az idegen uralom alatt görnyedő mindazon mohamedánok, kik Krim, Kazán, Turkesztán, Bekhara, Chiva, India, Kína, Afganisztán, Perzsia és Afrika területén laknak, erejükhez képest csatlakozni tartoznak a szent háborúhoz. (Érdekes, hogy nemcsak a törökkel szövetséges, de *a semleges országok*

nagy részének mohamedánjai nincsenek fel-
említve ebben a taxatív felsorolásban.)

Kiemeli a kiáltvány, hogy *az ellenséges államok muzulmán alattvalói minden áldozatot hozzanak meg*, mindent tőrjenek el inkább, sem hogy oly tragikus sorsnak vessék alá magukat, hogy a muzulmánok ellen fogjanak fegyvert.

A kiáltvány tüzes szavakkal hívja fel végül a muzulmánokat kötelességük teljesítésére, s utal az írásra, mely szerint a háborút túlélőkre boldog élet, azokra pedig, akik a becsület mezején mártírhalált halnak, a paradicsom gyönyörei várnak.

A szent háború terjesztésére megtörtént tehát minden. Jámbor utasok, zarándokok, buzgó vándor papok bizonyára az életveszélytől sem riadtak vissza, hanem városról-városra, országról-országra járva, minden tilalom ellenére buzgón terjesztették az eszmét. Egy ország, egy nép száját nem lehet befogni. S az eredmény mégsem váltotta egészen valóra a hozzáfűzött reményeket: a szent háború nem ragadta magával a világ összes mohamedánjait, aminek oka részben a mohamedán népek szerteszórtságában, magának a hírnek lassú terjedésében s a szent-háború elvi alapjának megváltozásában rejlett.

Hatása és pedig ránk nézve jótékony hatása mégis volt a szent háború kihirdetésének, és pedig elsősorban az, hogy legalább Törökország mohamedánjai léptek fanatikus meggyőződéssel a harcba. De mutatkozott hatása a tulajdonképpeni Törökország területén kívül is: így került Egyiptomba és Tripoliszba, bárha itt a hatás kismértékű volt s csak a háború későbbi szakában vezetett valamelyes nagyobb fegyveres mozgalomra.

Helbing Ferenc eredeti rajza.